

MIESTO URBANISTINĖS FORMOS SAMPRATA IR JOS TAIKYMO GALIMYBĖS LIETUVOJE

Agnė IVANAUSKAITĖ

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilnius, Lietuva
El. paštas: agnei.ivanauskaitei@gmail.com; agne.ivanauskaite@vgtu.lt

Santrauka. Lietuvos urbanistikos moksle ir praktikoje susiduriama su terminijos problema. Vienas iš jos pavyzdžių – miesto urbanistinės formos sąvoka, kuri galbūt galėtų būti šios problemos sprendimo išeitis, padėti konstruoti urbanistikos mokslo terminijų hierarchinę sistemą. Miesto urbanistinės formos sąvoka Lietuvoje nėra plačiai vartojama, tačiau užsienyje ji reiškia urbanistinio projektavimo objektą. Norint spręsti miesto problemas architektūrinėje urbanistinėje plotmėje, miesto urbanistinės formos, jos elementų samprata turi būti taikoma urbanistinio planavimo, projektavimo uždaviniuose. Straipsnyje siekiama atskleisti miesto urbanistinės formos sąvoką, jos elementus bei taikymo galimybes.

Reikšminiai žodžiai: miestas, urbanistinė forma, urbanistinis projektavimas, sąvokos samprata.

Įvadas

Lietuvos urbanistikos moksle ir praktikoje viena dažniausių problemų yra sąvokų neaiškumas, neapibrėžtumas arba tai, kad jų iš viso nėra. Vienas ryškiausių pavyzdžių – vykstančios diskusijos apie teritorijų planavimą, urbanistinį planavimą, urbanistinį projektavimą (Daunora 2008; Vyšniūnas 2013a; Dijokienė 2013). Todėl ypač svarbu yra nuosekliai formuoti urbanistikos terminų bazę. Urbanistikos pamatas yra miesto kaip sistemos suvokimas. Tačiau neretai siekiant apibrėžti miesto lygmens ir pavienių jo komponentų klausimus bei juos spręsti pritrūksta bendrų sąvokų, sisteminio požiūrio. Nagrinėjant urbanistiką, kaip plačiai suvoktos architektūros mokslo šaką, pirmiausia turi būti atsakyta į klausimą, kas yra architekto urbanisto tyrimo objektas. A. Vyšniūno nuomone, architektas urbanistas sprendžia miesto aplinkos erdvinio formavimo ir urbanistinės morfologijos uždavinius (Vyšniūnas 2013b). Kol kas Lietuvoje nėra vieno požiūrio į sąvokas, kurios nusakytų architekto urbanisto tyrimo objektą. Lietuvoje nėra architekto urbanisto profesijos, todėl ir jo tyrimo objektas neapibrėžtas. Lietuvos profesijų klasifikatoriuje nėra nė vienos profesijos su žodžio šaknimi *urban-*. Artimiausia architektui urbanistui profesija, nurodyta profesijų klasifikatoriuje, yra miestų projektuotojas (Lietuvos profesijų klasifikatorius 2012). Tačiau kodėl Lietuvos aukštosiose mokyklose nėra suteikiami miestų projektuotojų diplomai, ir dažniau girdime teritorijų planavimo, o ne miestų projektavimo

ar urbanistikos sąvokas? Be to, Lietuvoje tėra galimybė diskutuoti apie teritorijų planavimo praktiką, ši – urbanistinės formos kokybės klausimų nesvarsto. Architektas urbanistas sprendžia įvairaus masto miesto problemas, todėl jo tyrimo objektas apima visą miestą. Tačiau ekonominiai, demografiniai, politiniai ir kiti su architektūra itin glaudžiai nesusiję dalykai nėra pagrindinis architekto urbanisto nagrinėjimo laukas. Jis remiasi įvairiomis sąvokomis ir naudojami įvairiomis priemonėmis, kurios padeda atsakyti į tūrio, erdvės, kompozicijos, įvaizdžio klausimus. Todėl architekto urbanisto tyrimo objektas turi būti toks, kuris apibrėžtų visus minėtus dalykus. Užsienyje yra vartojama miesto urbanistinės formos sąvoka, apimanti visus architekto urbanisto profesinės kompetencijos klausimus. Lietuvoje ši sąvoka dažnai pakeičiama kitais terminais ar jų grupėmis, kurie nėra tiksliai apibrėžti ir vienodai vartojami.

Miesto urbanistinės formos sąvokos apibrėžimas yra R. Cowan žodyne. Jame *urban form* ir *urban fabric* nurodomi kaip sinonimai; jų reikšmė – *fizinė, užstatytos urbanizuotos vietos forma* (Cowan 2005). Kitame – D. A. Thadani žodyne, miesto urbanistinės formos terminas nėra apibrėžtas, tačiau įvairioms kitoms sąvokoms paaikinti yra vartojamas terminas *urban form* (Thadani 2010). Miesto urbanistinės formos mokslas yra urbanistinė morfologija, o mokslas apie urbanistinės formos tipus – urbanistinė tipologija (Cowan 2005). Lietuvoje urbanistinės

morfologijos mokslą daugiausia nagrinėjo I. Alistratovaitė-Kurtinaitienė (Alistratovaitė 2004). Autorė pateikia, kad „morfologijos tyrimo objektas yra miesto fizinė išraiška, jo urbanistinė forma – ją apibrėžianti urbanistinė struktūra ir jos struktūriniai elementai, kurių išraiška dažnai suvokiama dviem in ir jang kategorijomis – miesto erdvės bei jų formantų – masės“. Tačiau taip pat I. Alistratovaitė-Kurtinaitienė nurodo, kad „miesto formą galima laikyti kompleksiniu dariniu, susidedančiu iš atskirai identifikuojamų elementų, turinčių savitą pavidalą, plano struktūrą, funkcijų sistemą, kilmę, būdą ir pan., nulemtą transformacijos būdu“. Taigi nors autorė pradžioje urbanistinę formą sutapatina su urbanistine struktūra, vėliau pagilina sąvokos reikšmę pateikdama platesnę sampratą. I. Alistratovaitės-Kurtinaitienės darbas pagrindžia mintį, kad miesto urbanistinės struktūros morfologiniams tyrimams privalomas kompleksinis požiūris į miesto fizinę formą bei jos raidos procesą (Alistratovaitė 2004). Šio mokslinio darbo išvados yra svarus pagrindas toliau kompleksiskai analizuoti miesto urbanistinę formą, jos sudedamąsias dalis, sąvoką nagrinėti plačiau.

Straipsnio tikslas – apžvelgus užsienio urbanistikos mokslinėje literatūroje vartojamos miesto urbanistinės formos sąvokos sampratą bei Lietuvoje vartojamas kitas su miesto formavimu susijusias sąvokas, pateikti miesto urbanistinės formos sąvokos apibrėžimą, sudėtinius elementus kaip pagrindinį urbanistinio projektavimo, architekto urbanisto nagrinėjimo objektą bei pasiūlyti pamatinę sąvokų hierarchinę sistemą, kuri galėtų būti taikoma Lietuvos urbanistikos moksle ir praktikoje.

Miesto urbanistinės formos sąvoka Lietuvos urbanistikos moksle ir praktikoje

Miesto urbanistinės formos sąvoka vartojama miesto visumai, kaip urbanizuotai fizinei formai, jos sandarai ir dalims apibūdinti. Terminai *urbanistinė struktūra*, *urbanistinė kompozicija* ir kt. suvokiami kaip sudėtinė miesto urbanistinės formos sąvokos dalis arba glaudžiai susiję su ja (išsamiau sąvoka analizuojama kituose skyriuose).

Dauguma lietuvių mokslininkų miestą nagrinėja skirtingais aspektais arba daugiausia dėmesio skiria skirtingoms miestų dalims. Pavyzdžiui, A. Miškinis ir V. Jurkštas labiausiai studijavo miestų centrines dalis ir pasiūlė metodines jų formavimo rekomendacijas, pabrėždami paveldo svarbą (Miškinis 2005; Jurkštas 1994). Kadangi šie autoriai kompleksiskai nenagrinėjo viso miesto, jų vartojamos sąvokos yra orientuotos į kitą mastelį ir specifiką: A. Miškinis daugiausia analizavo miestų raidą, jų planinę struktūrą, V. Jurkštas – istorines miestų dalis ir jų regeneravimo ga-

limybes. Abu mokslininkai, kalbėdami apie miesto istorinę dalį, vartoja tūrinės erdvinės kompozicijos sąvoką. Turint mintyje viso miesto kontekstą, terminas *tūrinė erdvinė kompozicija* nėra tinkamas, nes nagrinėjant miesto mastelį susiduriama su sisteminiiais klausimais, neįmanoma identifikuoti atskirų vienetų, pavyzdžiui tūrio, ir jų specifikos. Tūrinės erdvinės kompozicijos sąvoka gali būti taikoma miesto fragmentams, įvairiems urbanistiniams kompleksams tada, kai galima identifikuoti tam tikrus tūrius, erdves, jų ypatumus ir tarpusavio sąsajas.

Beje, būtina pabrėžti, kad A. Miškinis miesto formos sąvoką identifikuoja ir pateikia kaip plano ir vaizdo visumą (Miškinis 1991). Įdomu tai, kad šiomis teorinėmis įžvalgomis iki šiol nebuvo pakankamai pasinaudota, ir sąvoka nėra plačiai vartojama, nors ši samprata yra artima įvairių užsienio autorių mintims ir apima visą miestą (išsamiau kituose skyriuose). Vis tik reiktų atkreipti dėmesį, jog miesto visuminei formai nusakyti nepakanka plano ir vaizdo, nes žmogaus suvokiamas vaizdas vienu metu negali apimti visų miesto sudedamųjų dalių, o iš plano neįmanoma spręsti visų trijų dimensijų klausimų. Be to, analizuojant miesto formą svarbu ne tik vizualumo, trijų dimensijų, bet ir turinio aspektai. Kaip nurodo I. Alistratovaitė-Kurtinaitienė, literatūroje urbanistinę formą yra siūloma apibrėžti dviem arba trimis dimensijomis (Alistratovaitė 2002). Tačiau miesto urbanistinė forma negali būti apibrėžiama trimis dimensijomis, juolab dviem. Miesto urbanistinę formą sudaro ne tik architektui įprastinės trys dimensijos, bet ir jų turinys – funkcinis, socialinis, kultūrinis, istorinis kontekstai.

Plačiausiai Lietuvoje vartojamos J. Vanago, Z. J. Daunoros, A. Vyšniūno sąvokos. J. Vanagas miesto formos visumai ir sandarai nusakyti apibrėžia erdvinės struktūros ir urbanistinės kompozicijos sąvokas (Vanagas 2008). Urbanistinės kompozicijos sąvoka yra artima ir pasiūlytajai K. Šešelgio. Tačiau K. Šešelgis pažymi, kad „miesto vaizdai turi įtakos šie objektyvūs, nepriklausantys nuo architekto, veiksniai: socialinės ir ekonominės sąlygos, miesto profilis, technikos pažanga, statybinės tradicijos ir vietinė gamta, klimatas“ (Šešelgis 1975). Z. J. Daunora, A. Vyšniūnas vartoja erdvinės struktūros, tūrinės erdvinės kompozicijos sąvokas (Daunora *et al.* 2004; Vyšniūnas 2000). Tūrinės erdvinės kompozicijos netinkamumas nagrinėjant miesto mastelį buvo aptartas anksčiau. Erdvinės struktūros sąvoka pagal žodžių prigimtį rodo, kad terminas yra skirtas struktūrai, kurią sudaro erdvės, apibūdinti – sąvoka neanalizuoja erdvių formantų, kvartalų užstatymo ypatumų, erdvės ir formos santykių bei kitų miesto formai įtaką darančių objektų ir jų sistemų. Miestas nėra vien erdvės, o jeigu vartotume terminą „miesto erdvių struktūra ar sistema“ – tai būtų sudėtinė miesto urbanistinės formos dalis. Tokia pati

visumos stokos problema kyla ir turint mintyje urbanistinės kompozicijos sąvoką. Ji tegali reikšti miesto urbanistinės formos aspektą, nes apima tik esminius miesto elementus, jų raiškumą, sąsajas, menines vertes.

J. Bučas, nagrinėdamas kaimo kraštovaizdį, išskiria planinę – erdvinę struktūrą ir erdvinę struktūros kompoziciją (Bučas 2001) kaip elementus, apibūdinančius kraštovaizdį. Planinę – erdvinę struktūrą analizuoja agrostruktūros, agroželdynų, inžinerinės infrastruktūros ir užstatymo struktūros, o erdvinę struktūros kompoziciją – kompozicinio karkaso ir kraštovaizdžio fono pagrindu. J. Bučas kaip ir anksčiau minėtieji autoriai vartoja erdvinę struktūros sąvoką, tačiau įtraukia daugiau sąvokų.

P. Juškevičius pateikia skirtingą požiūrį ir siūlo vartoti kitas sąvokas – miesto fizinę struktūrą (Juškevičius 2003) bei erdvinę struktūrą, kaip miesto sistemos posistemį, apimančią požeminę ir antžeminę erdves – fizinę struktūrą su funkcinę struktūra (Juškevičius *et al.* 2013). P. Juškevičius erdvinę struktūrą suvokia ne vien kaip trimatę sistemą, bet parodo funkciją kaip jos neatsiejamą dalį. Terminu apibrėžimas yra daug tinkamesnis miesto visumai nusakyti nei minėtoji erdvinę struktūros samprata, tačiau žodžių junginys nėra tikslus. Miesto fizinę struktūros sąvoka yra pati tiksliausia miesto formai apibūdinti, palyginti su kitomis sąvokomis (išskyrus A. Miškinio miesto formos sąvoką). Žodis „fizinis“ apima materialius objektus, kuriuos žmogus gali suvokti. Autorius taip pat nurodo, kad miestas susideda iš natūralios ir antropogeninės aplinkos – tai svarbiausieji elementai, lemiantys visumą, jo formą. Tačiau ši sąvoka nėra pakankamai tiksli, nes miesto fizinę struktūrą galima interpretuoti įvairiai, nurodyti skirtingus fizinius elementus pagal pasirinktą tipą ar mokslo šaką (nuo žemės formos iki inžinerinių tinklų ar socialinių reiškinių, bet nebūtinai juos kaip sumą).

Lietuvos architektai urbanistai dažnai miesto urbanistinei formai apibūdinti, ją planuodami ar projektuodami, taiko įvairias sąvokas (pavyzdžiui: urbanistinė struktūra, miesto kompozicija, tūrinė erdvinė kompozicija, urbanistinė erdvė), reiškiančias urbanistinės formos sudedamąsias dalis arba kito termino objektą. Galima atskirai analizuoti įvairias minėtas sąvokas, skirtingą jų sampratą. Išryškėtų terminų įvairovės, jų netikslumo ir neatitikties, siaurumo problemos. Tačiau šiame straipsnyje apsiribojama pamatinės sąvokos, kuri turėtų apimti viso miesto fizinę sandarą, jos sudėtinės dalis, problema. Ši problema ypač susijusi su miestų bendrųjų planų rengimu, nes juose nėra analizuojama miesto urbanistinė forma ir jos sudedamosios dalys bei formuluojami pasiūlymai, kaip būtų galima ją tobulinti.

Kol kas Lietuvoje nėra įstatymo, kuris reglamentuotų urbanistikos klausimus, tačiau šio įstatymo poreikį nuskaido Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, kuris, sprenddamas kito lygmens uždavinius, neapima visos urbanistikos krypties, urbanistinės formos klausimų. Lietuvos Teritorijų planavimo įstatyme (žr. Lietuvos teritorijų planavimo įstatymas 1995 (aktuali redakcija nuo 2014-01-01)) galima aptikti vartojamas šias aktualias sąvokas: urbanistinė struktūra, erdvinė struktūra, erdvių išdėstymo struktūra, erdvinis vystymas. Tačiau įstatyme nėra vienos iš šių sąvokų reikšmė nėra apibrėžta, o žodžių *įvaizdis*, *kompozicija*, *miestovaizdis* ar *forma* įstatyme nerasime. Žodis *formavimas* vartojamas politikos, gamtinio karkaso, saugomų teritorijų sistemos, kraštovaizdžio, žemės naudojimo teritorinės struktūros, žemės sklypų, bendrųjų sprendinių formavimui nusakyti – jokios sąsajos su urbanistine miesto forma (išskyrus – su kraštovaizdžiu). Taigi įstatyme vartojamų sąvokų reikšmių ribos, kryptis, turinys iš anksto nustato miestų bendrųjų planų kokybę urbanistinės formos aspektu – ji tiesiog nenagrinėjama. Praktiniai bendrųjų planų pavyzdžiai iliustruoja problemą dar akivaizdžiau: prie bendrųjų planų paprastai nebūna schemų, brėžinių, kurie reprezentuotų miesto urbanistinių erdvių sistemą, siluetą, panoramas, miestovaizdžius, miesto kompoziciją, miesto formą ir kt. Studijuojant bendruosius planus, dažniausiai minimi bendrieji techniniai užstatymo terminai: užstatymo intensyvumas, užstatymo tankis, užstatymo aukštumas, t. y. užstatymo rodikliai, kurių pagrįstai negalėtų būti nedetalizuojant miesto urbanistinės formos, jos atskirų dalių koncepcijos ir sprendinių. Šie argumentai teigia urbanistiką, miesto urbanistinę formą reglamentuojančių įstatymų ir kitų dokumentų poreikį, nes teritorijų planavimas nesprenžia ir negali spręsti šių klausimų – tai kitos krypties objektas.

Apibendrinant Lietuvos urbanistikos mokslą ir praktiką rūpimu aspektu, prieita prie išvados, kad Lietuvoje tėra vartojamos sąvokos miesto urbanistinės formos fragmentams, kai kurioms sudėtinėms dalims nusakyti. Nors A. Miškinis savo profesinėje literatūroje vartoja terminą *miesto forma*, kurį vėliau vartojo I. Alistratovaitė-Kurtinaitienė, bet ši sąvoka plačiai neįsitvirtino, ir nėra diskutuojama apie jos ar kitos ją atitinkančios sąvokos poreikį. Tačiau frazė *miesto urbanistinė forma* pasitaiso kitų mokslų atstovų tekstuose (Rubavičius 2005). Tai rodo ne tik urbanistikos mokslo, bet ir sąsajos su kitomis mokslo šakomis spragas. Urbanistikos mokslui ir praktikai Lietuvoje būtina plėsti ir tikslinti savo srities terminologiją, vartoti vienodas sąvokas, miesto formavimo uždavinius spręsti hierarchine sistema.

Miesto urbanistinės formos samprata užsienio literatūroje

Nagrinėjant miesto urbanistinę formą, svarbu suprasti jos sukuriamą efektą žmogui. Miestas daro vizualinį poveikį žmonėms – tai yra architektūros ir žmogaus tarpusavio ryšių menas. Šio meno tikslas – sukurti urbanizuotą aplinką panaudojant natūralius elementus, pastatus, susisiekimą ir kitus komponentus (miesto urbanistinės formos sudėtinės dalis) taip, kad juos susiejant būtų suformuojamas unikalus įspūdis. Demografai, sociologai, inžinieriai, susisiekimo specialistai ir kitų sričių ekspertai deda daug pastangų, kad sukurtų gyvybingus miestus, tačiau to nepakanka. Jei miestas išlieka nykus, neįdomus, bedvasis – jo fizinė forma tuščia, jis beprasmis (Cullen 2007). Nūdienos architektams ir urbanistams planuotojams, turintiems įtakos urbanistinei formai, nepakanka žinių apie dizainą (Kasprisin 2011). Tyrinėjant ar projektuojant miesto urbanistinę formą turėtų būti taikomi ne vien visuotinai pripažinti kompozicijos principai, bet ir platesnė priemonių įvairovė.

Miesto urbanistinę formą įvairiais aspektais nagrinėja daug autorių: C. Abel, C. Alexander, E. Bacon, C. Boyer, M. Castells, M. R. G. Conzen, G. Cullen, A. R. Cuthbert, K. Dovey, N. Ellin, J. Gehl, J. Hanson, D. Harvey, B. Hillier, D. Gosling, J. Jacobs, K. Lynch, F. Koetter, S. Kostof, R. Krier, A. Madanipour, L. March, A. V. Moudon, L. Mumford, A. Rapoport, C. Rowe, E. Soja, P. Steadman, M. Tafuri, R. Trancik, O. Yiftachel, S. Zukin ir kiti. Straipsnyje, siekiant reprezentuoti nūdienos požiūrį į urbanistinę formą, apžvelgiamos keletą šiuolaikinių autorių mintys.

A. R. Cuthbertas palaiko M. Castells'ą, kuris nurodo, kad „urbanistinė forma yra simbolinė urbanizacijos reikšmės, prasmės, jos istorinių sluoksnių išraiška, visada apibrėžiama konfliktiniais procesais tarp istorijos dalyvių“. Jis pabrėžia, kad „miestų forma yra socialinių ryšių ir erdvių struktūrų istorinių gretimų išraiška“. A. R. Cuthbertas, analizuodamas įvairias urbanistines teorijas, pateikia išvadą, kad urbanistinė forma negali būti kuriama atsietai nuo kuriamo produkto visumos: kurioje vietoje erdvės yra, kieno tai nuosavybė; kokie fiziniai ir instituciniai pokyčiai bei transformacijos vyksta; kaip urbanistinė forma išreiškia visuomenės, kuri lėmė jos atsiradimą, tarpusavio ryšius. Autorius apibendrina urbanistinio projektavimo (*urban design*) esmę kaip urbanizacijos reikšmės, prasmės perteikimą specifine urbanistine forma. Jo nuomone, kuriant urbanistinį projektą analizuojama, kaip susiklostė esama miesto fizinė forma ir kokie procesai pakeis ją. Urbanistinis projektavimas yra mokslas, susijęs su civilizacijų pasirinkimu save išreikšti erdvinio pavidalu

ir urbanistinės formos konstravimo procesais (Cuthbert 2006). Didėjant urbanistinio projektavimo reikšmei, šioje srityje būtina įtraukti ir socialinius bei gamtos mokslus, susisiekimo sistemas bei inžinerinius klausimus, vandens ir atliekų valdymą, zonavimą ir viešąją politiką – dalykus, kurie, kaip buvo manyta, yra kitų specialistų atsakomybė (Krieger, Saunders 2009).

C. Greedas, M. Robertsas pažymi, kad nūdienos miestų planavimas yra daugiausia orientuotas į žemės paskirties klausimus, klesti pernelyg siauras požiūris į fizinę aplinką, ir yra būtina urbanistinį projektavimą atgaivinti integruojant urbanistinės formos svarbą, daugiau mąstant apie ją. Nūdienos miestų veidas iš esmės pasikeitė dėl transporto infrastruktūros. Nėra teisinga manyti, kad urbanistinis projektavimas yra „didžioji architektūra“ (*big architecture*) arba vien urbanizuoto kraštovaizdžio klausimų sprendimas. Autorių nuomone, urbanistinis projektavimas nėra tarp urbanistinio planavimo ir architektūros – tai problemų sprendimo veiksmai, nukreipti į erdvės formavimo mieste sprendimus bet kuriuo masteliu. Šiuolaikiniame pasaulyje urbanistinio projektavimo atstovai privalo apimti ir lokalių, ir viso miesto mastelį kartu su kitų sričių atstovais dėl nuolat kintančių aplinkos apsaugos reikalavimų, globalios ekonomikos, ryšių technologijų ir kitų pokyčių, kurie iš esmės transformuoja miesto urbanistinę formą. „Urbanistinė forma – tai žmogaus veiklai tinkama miesto fizinė sandara“ (Greed, Roberts 1998).

Taip pat ir H. Frey'aus nuomone, urbanistinis projektavimas negali būti atskirtas nuo kitų disciplinų, ir turi pasireikšti visais masteliais. H. Frey teigia, kad urbanistinę formą apibūdina istorija – išlikusi „miestų urbanistinė forma ar atskiros miestų dalys rodo, kad skirtingais laikotarpiais urbanistinė forma gebėjo funkcionuoti, išlaikyti ir saugoti gyventojų istoriją, vertybes, pasididžiavimą, tikėjimą“ (Frey 1999). S. Kostofas, miesto urbanistinės formos sampratą pateikdamas istorinėje plotmėje, pabrėžia kultūrinės, socialinės, politinės ir ekonominės sąsajas, kurios lemia miesto urbanistinę formą ir jos pokyčius. Jis prieštarauja R. Krier'o teiginiui, kad funkcija gali kisti, o amžini liks erdvės poetinis turinys ir estetinė kokybė. S. Kostofas teigia, kad „miesto urbanistinė forma yra istorinis įvykis“, mes esame dalis to, ką sukuriame patys. Jis remiasi P. Geddes'u, kuris nurodo, kad kiekvienas miestas turi ne tik paisyti istorijos, bet ir tenkinti nūdienos poreikius (Kostof 2006). L. Hilberseimeris mano, kad „miesto forma yra materialinių ir dvasinių veiksnių sąveikos rezultatas“, ir jei miestas turi funkcinį išskirtinumą – tai paliks žymę miesto formoje. Technologijų ir ekonomikos jėgos suformavo ir performuos miestus. Todėl miestų urbanistinę formą reikia planuoti, projektuoti taip, kad būtų harmoninga są-

veika su gamta, panaudojamos visos įmanomos technologijos, ir ji galėtų tinkamai funkcionuoti bei tenkinti žmonių poreikius (Hilberseimer 1955).

K. Lyncho teorija apie miesto formą yra viena žinomiausių (Lynch 1984). Jis teigia, kad geram miestui neturi įtakos skirtingos žmonių grupės, nes gerame mieste žmonės vienija bendros vertybės ir įvairi veikla. K. Lynchas nurodo, kad efektyvūs pokyčiai gali būti tik tada, jei atsakysime į klausimą, kodėl gerai ar blogai jaučiamės mieste, jo dalyje. Miestai yra visuomenės produktas, todėl, norėdami suprasti vertybes ir miesto formą, mes turime suprasti žmogaus motyvus. Autoriaus nuomone, religija, kultūra, sukuriamos emocijos lemia mus supančios aplinkos fizinę sandarą. „Gyvenvietės forma yra žmonių veiklos sukuriama erdvinė konfigūracija, lemianti žmonių, prekių, informacijos srautus, ir fiziniai parametrai, modifikuojantys erdves įvairiai veiklai, kuriant paviršius, kanalus, objektus, uždaramą ir jaukumą“. Į apibrėžimą K. Lynchas įtraukia cikliškus ir pasaulinius erdvių dėstymo pokyčius, erdvės suvokimą bei jos kontrolę. K. Lyncho miesto formos teorijoje remiamasi septyniais požymiais: gyvybingumu (*vitality*), pojūčiu (*sense*), tinkamumu (*fit*), prieinamumu (*access*), kontrole (*control*), efektyvumu (*efficiency*), teisingumu (*justice*). Be to, K. Lynchas akcentuoja, kad kol šioje teorijoje nepabrėžiama funkcijų svarba, ji nėra baigta. Jo nuomone, funkciniai ir normatyviniai argumentai ir teiginiai yra lygiai taip pat svarbūs – vertė ir funkcija neatsietini (Lynch 1984).

Apibendrinant, miesto urbanistinė forma yra suvokiama kaip urbanistinio projektavimo objektas, sprendimas ir urbanistinio planavimo, ir architektūros lygmenimis. Miesto urbanistinei formai apibūdinti nepakanka nusakyti užstatymo struktūrų, urbanistinių erdvių, gamtinės aplinkos. Miesto urbanistinė forma negali būti suprantama kaip urbanizuotos teritorijos fizinė aplinka be savojo turinio. Turinį apibrėžia istorinis pagrindas, socialiniai ir kultūriniai reiškiniai, žmonių veikla, tam būtina infrastruktūra bei vietos sukuriamas efektas žmogui.

Miesto urbanistinės formos sudedamosios dalys ir sąsajos su kitais elementais

Siekiant nusakyti miesto urbanistinės formos sampratą, reikia apibrėžti kitus terminus ir jų sąsają su miesto urbanistine forma. Remiantis nagrinėtais žodynais, lietuvių ir užsienio autoriais, išskirtinos šios pagrindinės sąvokos: topografija (*topography*), urbanistinis tinklas (*urban grid*), urbanistinė masė (*urban grain*), urbanistinė infrastruktūra (*urban infrastructure*), urbanistinė erdvė (*urban space*), urbanistinė sandara (*urban structure*), sociokultūrinis

kontekstas (*sociocultural context*), urbanistinė kompozicija (*urban composition*), miestovaizdis (*townscape*), įvaizdis (*image*).

Kiekviena iš šių sąvokų analizuotina atskirai, nagrinėjant įvairių autorių požiūrį, tačiau šiame straipsnyje apsiribojama esmine sąsaja su miesto urbanistinės formos sąvoka, remiantis R. Cowano žodynu kaip pagrindu (nes tai vienintelis šiuolaikinis visuotinai pripažintas urbanistinės terminų žodynas) bei kitų autorių mintimis sąvokoms paaiškinti.

Topografija – natūralių ar dirbtinių žemės paviršiaus ar virš jo požymių apibūdinimas, reprezentavimas; žemės paviršiaus formos kartografija (Cowan 2005). S. Kostofas pažymi, kad topografija yra urbanistinės formos determinantas – jei topografija nėra lygi, taisyklinga, tai ir urbanistinė forma bus netaisyklinga (Kostof 2006). Topografija – sudėtinė miesto urbanistinės formos dalis, jos pagrindas.

Urbanistinis tinklas – susikertančių gatvių sistema (Cowan 2005). Lietuvoje urbanistinio tinklo sąvoka nėra vartojama, dažniausiai ji pakeičiama gatvių tinklo, susiekimo infrastruktūros apibrėžimais. Tačiau šie terminai tinkamesni inžinerinės srities specialistams, ir jų reikšmė nėra tokia pati kaip urbanistinio tinklo. Urbanistinis tinklas ir urbanistinė masė dažniausiai istorikų tyrinėjami objektai, bet šie elementai urbanistinės formos visapusiškai neatvaizduoja. Tačiau gatvių dėstymas, jungiant stačiais kampais, yra pirmasis gyvenviečių planavimo etapas (Kostof 2006). Urbanistinis tinklas yra vienas iš pagrindinių miesto urbanistinės formos elementų, lemiantis sisteminius požymius.

Urbanistinė masė – pastatų ir jų sklypų išsidėstymo ir dydžių gyvenvietėje modelis (Cowan 2005). Lietuvoje įprasčiau vartoti sąvoką *urbanistinis audinys*. J. Vanagas urbanistinį audinį apibūdina kaip urbanistinės sistemos dalį, veiklos, kuriai nereikia didelės erdvinės koncentracijos, lokalizaciją; tai pagrindinis materialiosios erdvinės sistemos, struktūriškai priklausančios karkasui, substratas, jo „masė“ (Vanagas 2008). Tačiau *sistema* į apibrėžimą neturėtų būti įtraukta, nes *sistema* ne nurodo sudedamųjų dalių turinį, o tik nusako elementų išsidėstymą. Be to, terminas *urbanistinė masė* yra tinkamesnis nei *urbanistinis audinys*, kadangi *masė* apibūdina trijų dimensijų objektus, o *audinys* gali būti suprantamas tik kaip dviejų dimensijų objektas. Urbanistinė masė formuoja vizualųjį miesto urbanistinės formos – jos objektų ir jų sistemų suvokimą, urbanistines erdves ir suteikia mastelio pojūtį.

Urbanistinė erdvė – užstatymo struktūros elementų ir gamtinių elementų ribojama trijų dimensijų tuštuma, patenkanti į žmogaus regėjimo lauką (Alistratovaitė 2004). Pastarasis apibrėžimas nėra tikslus, nes erdvei mieste su-

formuoti gali būti naudojama ir didesnė elementų įvairovė, pavyzdžiui, antropogenizuoti gamtiniai elementai (pvz., žmogaus sukurtas pylimas). Tiksliau būtų sakyti, kad urbanistinė erdvė yra formuojama iš antropogeninių, antropogenizuotų ir (arba) gamtinių elementų. R. Krier'as nurodo, kad urbanistinė erdvė yra vertikaliomis projekcijomis geometriškai apribota zona, kurios aiškiai identifikuojamos geometrinė charakteristika bei estetinė kokybė leidžia suvokti išorinę erdvę kaip urbanistinę erdvę (Krier 1993). Miesto erdvė – tai vieta, kur gyvena, dirba ir ilsisi gyventojai (Šešelgis 1975).

Urbanistinė infrastruktūra – vandens tiekimo, kanalizacijos, paviršinio vandens surinkimo, greitojo eismo gatvių ir kito transporto paslaugų, telekomunikacijų, energijos skirstymo tinklų, sveikatos ir švietimo infrastruktūros, laisvalaikio paslaugų bei su teisėsauga, visuomenės aprūpinimu ir gerove susijusių tinklų sistema (Cowan 2005). Urbanistinę infrastruktūrą Lietuvoje įprasta skirstyti į socialinę, kultūrinę, gamybinę, susisiekimo ir inžinerinę. Dažniausiai minėti terminai vartojami atskirai, neįtraukti į urbanistinės infrastruktūros visumą. Tačiau architektui urbanistui svarbiausia yra visuma, kompleksiskumas, tarpusavio sąsajos, kokią tai įtaką daro miesto urbanistinei formai. Urbanistinė infrastruktūra suteikia miesto urbanistinei formai turinį, formuoja miesto posistemius.

Urbanistinė sandara – maršrutų ir erdvių karkasas, kuris jungiasi lokaliai bendrame miesto ir jo išoriniame kontekste bei maršrutų ir atvirų erdvių sąsajų vienu su kitais urbanizuotoje teritorijoje būdai (Cowan 2005). Lietuvoje yra priimta urbanistinės struktūros sąvoka. J. Vanagas miesto urbanistinę struktūrą apibrėžia kaip miesto struktūrinių elementų (gatvių, kvartalų, aikščių, skverų, susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros objektų ir kt.) išsidėstymo bei funkcionavimo ypatumų visumą (Vanagas 2008). Tačiau šis apibrėžimas neapima visos sąvokos nagrinėjamos plotmės – funkcinių ir erdvių aspektų visumos ir jų turinio. Taip pat tikslesnė sąvoka būtų urbanistinė sandara, nes *struktūra* nusako sudėtinius elementus, o *sandara* – ir jų turinį, ryšius, svarbą. Tarptautinių žodžių žodyne *struktūra* – objekto arba reiškiniių sistemos sandara, atsietą nuo jų kilmės, funkcijų, elementų, požymių (Bendorienė, Bogušienė 2008). Taigi urbanistinės struktūros sąvoka nėra tinkama, nes negalime atsieti nagrinėjamo objekto sandaros nuo jų kilmės, elementų, požymių ir kt. Urbanistinę sandarą galima suvokti kaip urbanistinio tinklo, urbanistinės masės, urbanistinės infrastruktūros ir urbanistinių erdvių visumą, kuriai įtaką daro topografija. Urbanistinė sandara yra vienas iš pagrindinių miesto urbanistinės formos sudėtinių elementų.

Sociokultūrinis kontekstas – vietos, tvarkos, mentaliteto, kultūros ir jos raiškos formų visuma. Vietos

veiksniai: ekonominiai konglomeratai, teritoriniai konglomeratai, geografija, politika ir ekonomika. Tvarką lemia socialinės tvarkos modeliai ir galios balansas, mentalitetą – laiko, erdvės ir bendruomenės suvokimas, komunikacija, antropologiniai aspektai. Kultūra ir jos raiškos formos: policentrizmas, monocentrizmas, metacentrizmas (Grunskis 2002). Sociokultūrinis kontekstas miesto urbanistinei formai yra svarbus, nes nusako miesto raidą ne tik istoriniu, bet ir socialiniu bei kultūriniu aspektais. Istoriniai, socialiniai, kultūriniai reiškiniai formuoja miestų aplinką, ir, sprendžiant miesto urbanistinės formos klausimus, sociokultūriniu kontekstu turėtų būti remiamasi kaip aplinkos formavimo priemone konkrečios vietos žmonėms.

Urbanistinė kompozicija – urbanistinės formos vizualinis aspektas. Ji gali būti apibūdinama tokiais terminais, kaip: ašys, ritmas, mastelis, simetrija (Cowan 2005). Miesto kompozicija siejasi su miesto kaip meninės kūrybos objekto koncepcija (Grunskis 2010). Miesto kompoziciniai bruožai atsispindi siluete ir panoramoje (Šešelgis 1975). Urbanistinė kompozicija yra svarbiausių miesto urbanistinės formos elementų kompleksas, nes ji išreiškia pagrindinius, vertingiausius miesto urbanistinės formos komponentų išsidėstymo ypatumus, kuriuos vizualiai suvokia, jaučia žmonės. Urbanistinė kompozicija gali būti vienas iš matmenų vertinant urbanistinės formos menines vertes ir unikalumą.

Miestovaizdis – struktūrinė miesto dalis, kuriai būdinga erdvinė ir plano struktūra, užstatymo aukštingumo bei architektūros įvaizdžio vienovė (Daunora *et al.* 2004). Pastarąjį terminą užsienio autoriai aiškina kitaip. Pavyzdžiui, M. R. G. Conzenas nurodo, kad miestovaizdis susideda iš formų, priklausančių trimis sisteminiams kategorijoms, tai miesto planas, užstatymo struktūra ir žemės naudojimo struktūra (Conzen 2004). G. Cullenas akcentuoja, kad formuojant miestovaizdį yra labai svarbu atsižvelgti į žmogaus regėjimo lauką, buvimo vietą ir aplinkos turinį (Cullen 2007). R. Cowano nuomone, miestovaizdis – urbanistinė forma ir jos vaizdinė išraiška; dalis miesto, kuri telpa viename regėjimo lauke (Cowan 2005). Miestovaizdyje nebūtinai turi būti elementų vienovė. Elementų vienovė gali būti miestovaizdžio formavimo siekiama. Miestovaizdis tarsi tam tikra miesto urbanistinės formos visuma, miesto urbanistinės formos elementų projekcija vaizde.

Įvaizdis – visuminis vietos poveikis žmogui; bendras žmonių įspūdis apie vietą (Cowan 2005). Įvaizdis dažniausiai skiriamas į vizualinį ir mentalinį (Kirvaitienė 2007). Bendruoju atveju įvaizdis yra miestovaizdžių visuma, tačiau įvaizdis gali būti sukuriamas ir pagal vieną miestovaizdį. Įvaizdis – miesto urbanistinės formos rezultatas,

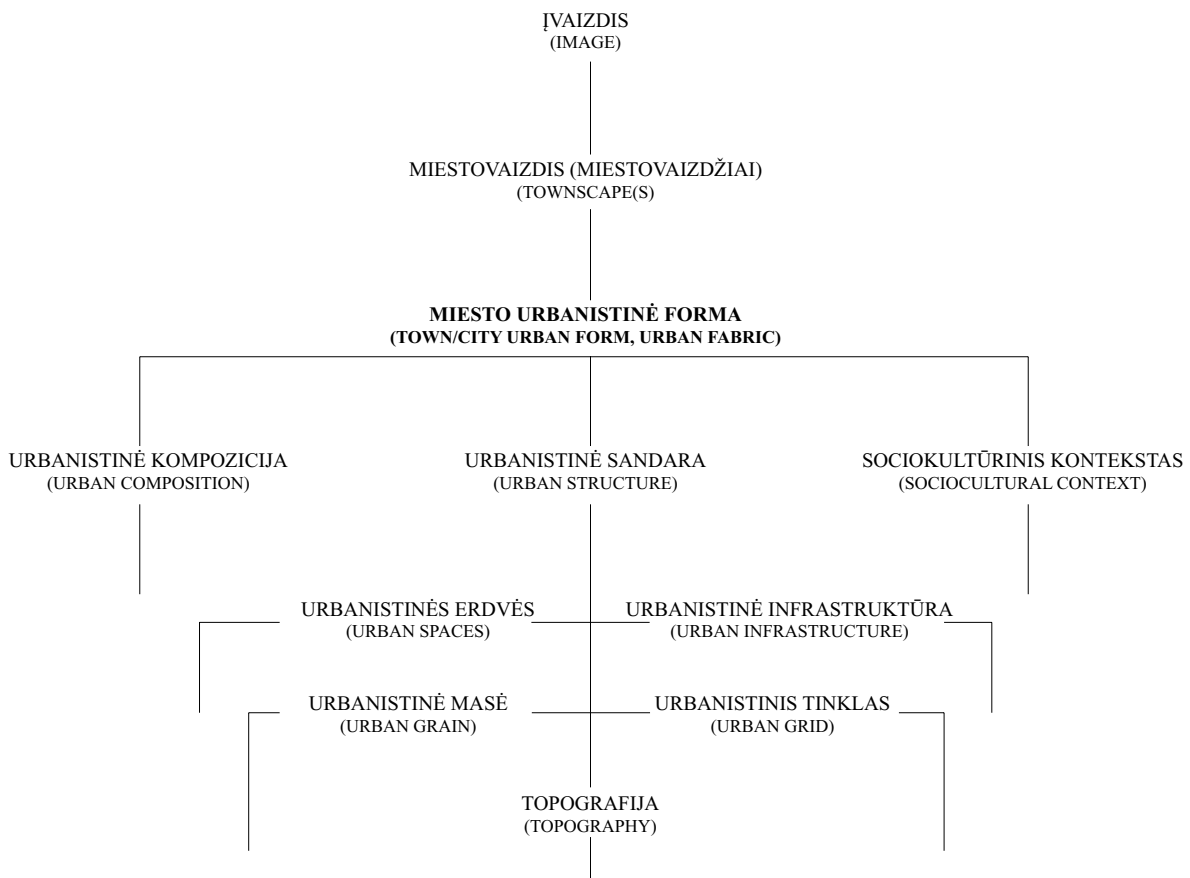
kiekvienas žmogus įvaizdį susiformuoja atskirai. Įvaizdis turi lemiamos įtakos žmogui, sprendžiant, kokią gyvenamąją aplinką pasirinkti, kokį miestą ar jo dalį aplankyti kaip turistui ir pan. Neabejotinai kiekvienas miestas siekia būti patrauklus žmogui, todėl įvaizdis turėtų būti miesto urbanistinės formos vertinimo kriterijus – ar esama miesto urbanistinė forma sukuria teigiamą, pakankamai patrauklų miesto įvaizdį; ar siūlomi miesto urbanistinės formos pokyčiai jį sustiprins.

Apibendrinant aptartas svarbiausias su miesto urbanistine forma susijusias sąvokas, išskirtina tokia sąvokų hierarchinė struktūra (1 pav.): urbanistinę miesto formą sudaro urbanistinė sandara, urbanistinė kompozicija ir sociokultūrinis kontekstas; miestovaizdis ir įvaizdis yra žmogaus vizualiai ir mentaliai suvokiamas, jaučiamas miesto urbanistinės formos poveikio rezultatas. Kiekvieną aptartą sąvoką reikėtų nagrinėti atskirai, atsižvelgiant į santykį su kitomis sąvokomis, tikslinti jų apibrėžimus, reikšmių ribas. Tačiau siūloma miesto urbanistinės formos ir jos sudedamųjų elementų hierarchinė sistema galėtų padėti išspręsti sąvokų painiavą urbanistikos moksle Lietuvoje ir būti taikoma praktikoje. **Miesto urbanistinė forma yra**

žmogaus suvokiama funkcionuojanti urbanizuotų teritorijų fizinė sandara, atspindinti vietos istorinį, kultūrinį ir socialinį kontekstus. Miesto urbanistinės formos sąvoka – pamatas kuriant urbanistikos mokslo terminologiją ir siekiant urbanistinių projektų Lietuvoje kokybės.

Išvados

1. Lietuvos urbanistikos mokslo terminija neišplėtotą, nėra hierarchinės sistemos ir vienodai pripažįstamų sąvokų ne tik urbanistikos moksle, bet ir praktikoje. Būtina peržiūrėti ir patikslinti urbanistikos mokslo terminiją, analizuoti jos sąsają su kitais mokslais bei urbanistikos praktika ir ją reglamentuojančiais teisės aktais.
2. Požiūris į urbanistinį projektavimą, nors ir architektūrinėje plotmėje, turi būti tarpdalykinis bei suvokiamas ir vietinės, ir miesto svarbos masteliu, neatsiejant nuo urbanistinio planavimo ir architektūros.
3. Sprendžiant urbanistikos mokslo ir praktikos uždavinius Lietuvoje architektūriniu lygmeniu, būtini urbanistinio projektavimo specialistai – architekto urbanisto profesija, kurios veiklos objektas yra miesto urbanistinė forma.

1 pav. Siūlomos sąvokų hierarchinės sistemos schema

Fig. 1. Scheme of the suggested hierarchical system of terminology

4. Miesto urbanistinės formos sąvoka turėtų būti taikoma Lietuvos urbanistikos moksle ir praktikoje kaip atspirties taškas formuojant terminiją, nes ji apima ir urbanistinę kompoziciją, ir urbanistinę sandarą, ir sociokultūrinį kontekstą bei turi lemiamą įtaką miestovaizdžiui, kartu ir miesto įvaizdžiui.
5. Miesto urbanistinės formos samprata turėtų būti taikoma planuojant, projektuojant miestus ir jų dalis. Miesto urbanistinė forma iš esmės neapima funkcinių klausimų, tačiau turi įtakos taip pat, kaip kad funkciniai parametrai daro įtaką miesto urbanistinei formai.
6. Miesto urbanistinė forma (kaip ir urbanistinis projektavimas, architekto urbanisto specialybė) negali būti suprantami tik kaip urbanistinių erdvių, užstatymo struktūrų ir sąsajų tarp jų kūrimas. Miesto urbanistinė forma aprėpia ir turinį – miesto, jo dalių funkcionalumą, istorinį, kultūrinį ir socialinį kontekstus. Miesto urbanistinės formos tikslas – suteikti žmogui reikiamą patogią, saugią, patrauklią gyvenamąją aplinką, kuri pagal savo istorinį, socialinį, kultūrinį kontekstus ir kitus veiksnius būtų unikali.
7. Siūlomas miesto urbanistinės formos apibrėžimas: tai žmogaus suvokiama funkcionuojanti urbanizuotų teritorijų fizinė sandara, atspindinti vietos istorinį, kultūrinį ir socialinį kontekstus,
8. Siūloma keturių pakopų pamatinė urbanistikos mokslo (architektūros krypties) sąvokų hierarchinė sistema: 1) urbanistinė sandara yra topografijos, urbanistinio tinklo, urbanistinės masės, urbanistinės infrastruktūros ir urbanistinių erdvių visuma; 2) miesto urbanistinė forma yra urbanistinės sandaros, urbanistinės kompozicijos ir sociokultūrinio konteksto visuma; 3) miesto urbanistinė forma nulemia miestovaizdžius; 4) miestovaizdžiai lemia miesto įvaizdį.
9. Urbanistikos moksle ir praktikoje yra būtina išspręsti apibrėžimų painiavą – sąvokos turi būti nagrinėjamos plačiau ir išsamiau. Būtina nustatyti tinkamiausius terminus ir jų apibrėžimus bei apibrėžti sąsajas su kitais terminais. Sąvokos turi būti visuotinai pripažintos šalyje, skirtingi apibrėžimai negali būti vartojami kaip sinonimai, svarbu atrasti bendrą sutarimą, ką kaip vadinti ir kaip suprasti.

Literatūra

- Alistratovaitė, I. 2002. Erdvė urbanistikoje: jos suvokimo aspektai, *Urbanistika ir Architektūra* 26(3): 147–159.
- Alistratovaitė, I. 2004. *Morfologinės struktūros transformacijos centriniame miesto rajone (Lietuvos pavyzdžiu): daktaro disertacija*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilnius.
- Bendorienė, A.; Bogušienė, V. 2008. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera.
- Bučas, J. 2001. *Kraštotvarkos pagrindai*. Kaunas: Technologija.
- Conzen, M. R. G. 2004. *Thinking about urban form: papers on urban morphology, 1932–1998*. Bern: Peter Lang.
- Cowan, R. 2005. *The dictionary of urbanism*. Tisbury, Wiltshire: Streetwise Press.
- Cullen, G. 2007. *The concise townscape*. Oxford: Elsevier, Architectural Press.
- Cuthbert, A. R. 2006. *The form of cities: political economy and urban design*. Malden, MA: Blackwell Publishing. <http://dx.doi.org/10.1002/9780470774915>
- Daunora, Z. J. 2008. Urbanistikos mokslo ir studijų vietos Lietuvos klasifikatoriuose paradoksai, *Urbanistika ir Architektūra* 32(4): 221–231.
- Daunora, Z. J.; Kirvaitienė, S.; Vyšniūnas, A. 2004. *Vilniaus miesto vizualinio identiteto apsauga ir plėtros principai*. Vilnius: Technika.
- Dijokienė, D. 2013. Urbanistikos meno ir mokslo reikšmė architektūros studijų programoje, *Urbanistika ir architektūra* 37(4): 268–278.
- Frey, H. 1999. *Designing the city: towards a more sustainable urban form*. London: E and FN SPON. <http://dx.doi.org/10.4324/9780203362433>
- Greed, C.; Roberts, M. 1998 eds. *Introducing urban design: interventions and responses*. Harlow: Longman.
- Grunskis, T. 2002. *Sociokultūrinio konteksto įtaka miesto visuomeninių erdvių formavimui: daktaro disertacija*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilnius.
- Grunskis, T. 2010. Miesto kompozicijos ir sampratos klausimu, *Urbanistika ir architektūra* 34(3): 138–150.
- Hilberseimer, L. 1955. *The nature of cities*. Chicago: Paul Theobald & Co.
- Jurkštas, V. 1994. *Senamiesčių regeneracija. Architektūros harmonizavimo problema*. Vilnius: Technika.
- Juškevičius, P. 2003. *Miestų planavimas*. Vilnius: Technika. <http://dx.doi.org/10.3846/533-S>
- Juškevičius, P.; Burinskienė, M.; Paliulis, G. M.; Gaučė, K. 2013. *Urbanistika: procesai, problemos, planavimas, plėtra*. Vilnius: Technika. <http://dx.doi.org/10.3846/1447-S>
- Kasprisin, R. 2011. *Urban design. The composition of complexity*. London, New York: Routledge.
- Kirvaitienė, S. 2007. *Miesto įvaizdžio formavimo galimybės ir uždaviniai plėtojant centro aplinką: daktaro disertacija*. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Vilnius.
- Kostof, S. 2006. *The City Shaped: urban patterns and meanings through history*. London: Thames & Hudson.
- Krier, R. 1993. *Urban space*. New York: Rizzoli International.
- Krieger, A.; Saunders, W. S. 2009. *Urban design*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Lietuvos profesijų klasifikatorius* [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2014 m. lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: http://www.ukmin.lt/web/lt/verslo_aplinka/zmogiskuju_istekliu_pletra_profesiju_klasifikatorius

- Lietuvos Teritorijų planavimo įstatymas 1995-12-12 Nr. I-1120 (aktuali redakcija nuo 2014 01 01: Nr. XII-407, 2013 06 27, *Žinios*, 2013, Nr. 76-3824 (2013 07 16) [interaktyvus], [žiūrėta 2014 m. gruodžio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=478619
- Lynch, K. 1984. *Good city form*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Miškinis, A. 1991. *Lietuvos urbanistika: istorija, dabartis, ateitis*. Vilnius: Mintis.
- Miškinis, A. 2005. *Lietuvos urbanistikos paveldas: vertybių įteisėjimas, apsauga, tvarkymas (1967–1993). Dokumentų rinkinys*. Vilnius: Savastis.
- Rubavičius, V. 2005. Miesto tapatumas ir išskirtinumas globalizacijos sąlygomis, *Urbanistika ir architektūra* 29(4): 157–163.
- Šešelgis, K. 1975. *Rajoninio planavimo ir urbanistikos pagrindai*. Vilnius: Mintis.
- Thadani, D. A. 2010. *The language of towns & cities: a visual dictionary*. New York: Rizzoli International Publications.
- Vanagas, J. 2008. *Urbanistikos pagrindai*. Vilnius: Technika. <http://dx.doi.org/10.3846/982-S>
- Vyšniūnas, A. 2000. *Miesto gyvenamųjų struktūrų rekonstrukcija: mokomoji knyga*. Vilnius: Technika.
- Vyšniūnas, A. 2013a. Architektūra ir urbanistika. Sampratų ir žanrų pinklėse, *Terra Urbana: urbanistinės kaitos žemėlapiai* 71: 25–42.
- Vyšniūnas, A. 2013b. Ar yra skirtumas tarp planuotojo ir urbanisto?, *Structum* ruduo (3): 12–17.

THE CONCEPT OF URBAN FORM AND ITS POTENTIAL APPLICATION IN LITHUANIA

A. Ivanauskaitė

Abstract

Lithuanian urban design and urban planning face the problem of undeveloped terminology. This problem could be solved with the help of the definition of urban form, which could help to form terminology into a hierarchical system. Although the concept of urban form is not widely used in Lithuania, it is the subject of urban design in foreign countries. In order to solve urban problems on the architectural level, we must use the concept of urban form and its elements in cities every time we implement tasks of urban design and urban planning. This will help us to develop terminology following the hierarchical system. This article aims to reveal the definition of urban form, its elements and potential application.

Keywords: city, urban form, urban design, concept.